

Som altid udgør de runde Gravhøje Hovedparten af de fredlyste Mindesmærker. Listen omfatter dog ogsaa nogle af de i forholdsvis langt ringere Mængde bevarede store stensatte Grave: 4 Langdysser, 4 Dyssekamre, dertil enkelte Bautasten og 1 Langhøj. Kun i eet Tilfælde har der maattet ydes Betaling; ellers er Fredlysningen altid opnaaet alene ved at vække Ejerenes Interesse for Sikringen af Oldtidsmindet paa hans Jord, og Museets Henvendelse har, paa ganske enkelte Undtagelser nær, stadig mødt den mest paaskønnelsesværdige Modtagelse baade hos større og mindre Jordejere. Ordningen af Fredlysningen er i mange Tilfælde sket ved Museets egne Mænd; men desuden har Museet haft den store Tilfredsstillelse, at Oberstløjtnant J. C. Lund i 1912 har begyndt at medvirke herved og saaledes fortsatte Oberstløjtnant Søegaards mangeaarige Virksomhed, som i tidligere Beretninger herfra oftere er blevet omtalt (sidst i Betænkning over Finanslov for Finansaaret 1913—14, Side 372, og 1912—13, Side 391—92). Oberstløjtnant Lund har tilvejebragt de i foranstaaende Liste anførte Fredlysninger i Anst og Malt Herreder. Arbejdet har for disse Egne kunnet i det enkelte tilrettelægges fra Museet, idet den topografisk-arkæologiske Undersøgelse af de to Herreder alt tidligere var afsluttet, og det paa Grundlag af dette Materiale kunde angives, hvilke Oldtidsminder det gjaldt om at sikre. Endvidere maa nævnes, at det glædelige Samarbejde med Hedeselskabet er fortsat med godt Udbytte. Der er i Aarets Løb anbragt det Antal Mærkesten (100), som normalt kan overkommes.

Det har i tidligere Beretninger stadig været omtalt, at den Forringelse og Skade, som fremkommer ved de i tidligere Tid fredlyste Mindesmærker, kræver fortsatte Istandsættelsesarbejder; flere saadanne er ogsaa foretagne i 1912. Men tillige blev det i sidst afgivne Beretning nævnt (se Betænkning over Forslag til Finanslov for Finansaaret 1913—14, Side 375), at der under Forholdenes Udvikling af og til viser sig Vanrøgt af fredlyste Mindesmærker. Saaledes kræves der et stadigt Eftersyn af Fredlysningerne, og tilmed foretaget med korte Mellemløb, idet baade Beskædigelser snarest maa udbedres, og Vold og Hærværk af her omhandlede Art, for at Straffeanvar kan gøres gældende, maa bringes for Myndighederne inden 2 Aars Forløb. Men et saadant Eftersyn af de nu 5,608 Mindesmærker, der henligger paa Privatejendom, kan ikke udføres for de bevilgede Midler, ligesom det i det hele vilde være ganske urimeligt at lade det udføre ved Mænd udsendte fra Museet. Det vilde være ønskeligt, om Sognene overtog dette Tilsyn og gav Meddelelse, naar nogen Skade af den ene eller den anden Art fremkom. At hvert Sogn ved sit Raad førte Tilsyn med sine Mindesmærker, vilde være naturligt, og det tør haabes, at man efterhaanden vil naa hertil. Imidlertid har de gentagne Forsøg, som man har gjort her og der, paa at tilvejebringe dette Forhold ikke ret slaaet an. Tiden er øjensynlig endnu ikke inde til, at Sogneraadet vil paatage sig Ansvar for Tilsynet med Fredlysningerne. Man har da maattet gaa en anden Vej, idet man er tyet til den Bistand, som stadig velvilligst ydes Nationalmuseets Virksomhed af Jurisdiktionerne Landet over, og som er blevet tjenstligt ordnet ved Justitsministeriets Cirkulære af 9. Maj 1891 til samtlige Politimestre. Fremdeles henvendte man sig til Sognefogedens Interesse for Sognets Mindesmærker og til hans Lokalkendskab, der gør, at Eftersynet for ham falder let og naturligt.

For at forsøge, hvad der kunde opnaas ad denne Vej, blev der først i 1911 udsendt følgende Skrivelse til 4 Jurisdiktioner:

„Museet tillader sig herved at fremsende Skemata vedrørende fredlyste Mindesmærker med tjenstlig Anmodning om, at Hr. vilde godhedsfuldt

lade dem forsyne med Jurisdiktionens Stempel foroven til højre, behagelig foranstalte dem udsendte til Sognefogderne i Jurisdiktionen, modtage dem tilbage fra Sognefogderne i Løbet af næstfølgende November Maaned og derefter oversende dem samlede til Nationalmuseet.

Denne Anmodning slutter sig til Justitsministeriets Cirkulære af 9. Maj 1891 til samtlige Politimestre angaaende et almindeligt Tilsyn med Oldtidsminderne. Dette Tilsyn, der gennemgaaende ikke har ført til betydeligere Resultater, menes under Forholdenes Udvikling snarere at maatte begrænses og indskrænkes til de *offentlig fredlyste* Oldtids-Mindesmærker, men til Gængæld iværksat i mere effektiv Form, saa-